

УПАТСТВО ЗА АПЛИКАНТИ ЗА ИПАРД МЕРКИ
„Инвестиции во рурална инфраструктура“

МКД ИПАРД ПРОГРАМА 2014 – 2020

ЕУ ИПАРД ПРОЕКТ

МК 10/ИБ/АГ/02ТWL

ЈУЛИ 2015

Овие напатствија се нацрт верзија и ќе бидат изменети и комплетирани према резултатите од процесот на Комисијата за акредитација, можните измени или дополнувања на Програмата ИПАРД II и / или Секторскиот договор.

Табела на содржината

1. Вовед	4
2. Обем и приоритети на ИПАРД Програмата 2014 – 2020	5
2.1. Моменталната ситуација и потреби идентификувани за мерката Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура	6
2.2. Цели на Мерката Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура	7
2.3. Апликант подобен за поддршка	8
2.4. Општи услови и барања за имплементација на мерката	8
2.5. Финансиски услови и други барања	9
2.6. Индикативен финансиски план	10
3. Опис на мерката, подобност и критериумите за избор.....	11
3.1. Критериум за подобност	11
3.2. Прифатливи трошоци	12
3.3. Критериум за избор	15
3.4. Интензитет на помошта	16
4. Постапка за доделување финансиски средства од ИПАРД Програма 2014-2020	16
4.1. Постапка за подготовка на апликација.....	17
4.2. Постапка за одобрување на апликација	21
4.3. Постапка за јавна набавка	23
4.4. Распределба на финансиската помош и склучување на договори	31
4.5. Постапување по претставки	33
4.6. Имплементација на проектот	34
4.7. Барањето за плаќање	35
4.8. Контрола на лице место	36
5. Права и обврски на Корисникот.....	38
5.1. Чување на документација.....	38
5.2. Промени на инвестициите.....	38
5.3. Промена на сопственоста на инвестицијата.....	40
5.4. Означување на инвестицијата финансирана од ИПАРД Програмата	41
5.5. Користење на други финансиски средства	41
5.6. Мониторинг на инвестицијата.....	41
5.7. Правата на примателот	41
6. Прекин на договорот и поврат на средствата.....	42
7. Контакти и комуникација	43

Кратенки

AFSARD	Агенција за финансиска поддршка во земјоделието и руралниот развој (АФПЗРР)
EU	Европска унија
IPA	Инструмент за Пред-пристапна Помош
IPARD	Инструмент за Пред-пристапна Помош за Рурален развој
LAU	Локални административни единици
MAFWE	Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство
MoEPP	Министерство за животна средина и просторно планирање
MoC	Министерство за култура
MoTC	Министерство за транспорт и врски
MS	Држава членка на ЕУ
NAO/NF	Референт за Национална авторизација/ национален фонд
NSARD	Национална Стратегија за земјоделие и рурален развој
PRAG	Практичен водич за постапките за договорните процедури за надворешни активности на ЕУ
VAT	Данок на додадена вредност

1. Вовед

ИПАРД е компонента на Инструментот за пред-пристапна помош (ИПА – Рурален развој) што може една држава кандидат да ја користи од програмата преку воспоставените институции како што се ИПАРД Агенцијата (АФПЗРР), Управниот орган (Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство – МАФВЕ) и други тела за управување и мониторинг на имплементацијата на програмата. За периодот од 2014 до 2020, Советот на ЕУ одлучи дека политиката за проширување треба да продолжи да биде поддржана од посебниот инструмент на ИПА II.

Во Македонија, ИПАРД I програмата за периодот 2007 – 2013 вовеле некои од мерките за земјоделие и рурален развој¹. Отприлика 120 проекти се реализирани и стекната е генерална пракса за процедури и правила за имплементација. Во декември 2014, Европската Комисија ја усвои Македонската ИПАРД II Програмата² за имплементација на севкупните цели на Македонската национална стратегија за периодот 2014-2020 (НАРДС):

„Зголемување на меѓународната конкурентност на Македонското земјоделско производство и земјоделско-прехрамбената индустрија, и обезбедување одржлив развој на руралните области“.

Покрај зајакнување на земјоделието и неговата конкурентност преку зголемувањето на ефикасноста на производството, обработката и маркетингот на земјоделието и шумските производи, меѓу долгорочните цели за справување со предизвиците е градењето на витални рурални асоцијации преку одржлив територијален развој. Мерката *Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура* ги разгледува специфичните потреби во врска со животната средина, руралната економија и квалитетот на живот за рурално општество.

Имплементацијата на мерката *Инвестиции во Руралната Јавна Инфраструктура* се карактеризира со некои специфични карактеристики, како што се процедура за јавна набавка, кое кај државите кандидати бара употреба на ПРАГ правилата (Набавка и Грантови од ЕУ за надворешни активности).

Основниот правен документ за имплементација на мерката *Инвестиции во рурална јавна инфраструктура* е Уредбата за имплементација и распределба на финансиската помош за руралната развојна мерка „Инвестиции во рурална јавна инфраструктура“ финансирана према областа (д) – ИПАРД II од инструментот за пред-пристапна помош (ИПА) кое ќе биде објавено на официјалната веб страна на ИПАРД Агенцијата www.ipard.gov.mk и во ИПАРД програмата 2014 – 2020 на единствениот веб-сајт www.ipard.gov.mk или www.mzsv.gov.mk.

Уредбата опфаќа опис на мерката како и главните одредби за прифатливи трошоци, услови за подобност, критериуми за избор, барања за мониторинг, постапки за распределба на финансиската помош и други елементи во врска со начинот и условите во врска со имплементацијата на мерката *Инвестиции во рурална јавна инфраструктура*.

Сегашните Упатства се изработени за корисниците од мерката **Инвестиции во рурална јавна инфраструктура**. Првенствено, тие служат како информација за мерката **Инвестиција во рурална јавна инфраструктура**, но, информативната кампања ќе биде засилена до крајот на 2015 година и во 2016 год. и ќе биде изведена од Управен орган на Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство и Агенцијата ИПАРД. Второ, Упатствата претставуваат практични инструкции за корисниците во врска со пристапот кон мерката од фазата на планирање до опис на чекорите кои се потребни. Исто така се вклучени предупредувања, совети, и предлози за успешна имплементација на инвестицијата за рурална инфраструктура. Тие доаѓаат како резултат на искуството на државите членки, а исто така и како резултат на лесни твининг проекти (МК 10/ИБ/АГ/02/TWL), за време на кои беа организирани бројни работилници со општините.

Позитивните резултати на првиот период на ИПАРД 2007 -2013 во Македонија, треба да бидат почитувани од страна на сите клучни играчи инволвирани во процесот на имплементација. Повисокиот степен на проактивна соработка ќе ги подобри севкупните перформанси на ИПАРД II Програмата, како и мерката *Инвестиции во рурална јавна инфраструктура* кое има важен потенцијал за развој на руралните области.

2. Обем и приоритети на ИПАРД Програмата 2014 – 2020³

ИПАРД Програмата 2014 – 2020 (во понатамошниот текст наречена: **Програма**) ќе служи повеќе од една општа цел во рамките на ИПА II Регулацијата⁴ и е во согласност со македонската НСАРД (Национална Стратегија за земјоделие и рурален развој) 2014-2020. Целите се групирани по следните приоритетни област:

1. Подобрување на рентабилноста и конкурентноста на земјоделието и на сите видови на земјоделие и примарна преработка на храна, со постепено усогласување со стандардите на Унијата,
2. Обновување, зачувување и подобрување на екосистемите зависни од земјоделството и шумарството
3. Промовирање на балансиран територијален развој во руралните области
4. Пренесување на знаење и зајакнување на капацитетите на јавната администрација за имплементација на руралните развојни програми.

³ Сумирани од МК ИПАРД Програмата 2014-2020, верзија ноември 2014

⁴ Регулација (ЕУ) Бр. 231/2014 на Европскиот парламент и на Советот на 11.03.2014 воспоставувајќи инструмент за Пред-пристапна помош (ИПА II)

Развојот на рурални области преку функционирање на одржливи рурални општини е една од клучните приоритети на националната политика за развој на земјоделието и руралните области. Постигнувањето на овие цели зависи од обезбедување на подобри животни услови и постигнување на економски активности во руралните области кое ќе биде направено преку имплементацијата на други комплементарни активности и политики.

2.1. Моменталната ситуација и потреби идентификувани за мерката Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура

Физичкиот пристап до руралните области во Македонија е влошено поради слабиот квалитет на локалните патишта, кое е важно за поврзување на населбите во општините. Териториите со расфрлани населби страдаат од недоволна инфраструктура и услуги, кое се смета како проблем за развој на претприемаштвото. Подобрениот пристап е клучен услов за економски развој и разновидност во руралните области т.е. за развој на руралната економија и руралните туристички потенцијали.

Од перспектива на квалитетен живот во руралните области, главните проблеми на руралното население се често поврзани со водоснабдувањето и канализацијата, електричната мрежа, греењето и собирањето и отстранувањето на отпадот. Достапните обновливи енергетски извори се на многу ниско ниво.

Покрај традиционалните компоненти на инфраструктура, обновување на селата во смисла на јавни инвестиции за општо унапредување на руралниот живот е потребно за унапредување на економската и социјалната привлечност на селата, малите градови и околицата.

Руралните населби се исто така погодени од климатските промени. Недостиг од инвестиции во управување со поплавите (на пример, одржување на речните корита) на локално ниво, како и недостиг од заштита на руралните области погодени од или склони кон лизгање на земјиштето, претставуваат закана на условите за живеење и работење.

Конкурентноста на земјоделието и шумарството е попречено од слабиот јавен пристап до земјоделските или шумските области и слабата мрежа за пристап до земјоделските и шумските парцели. Обезбедувањето на електрична енергија на земјоделското земјиште е потребно за поддршка на инвестициите за модернизација на системите за земјоделско производство (т.е. автоматизирани системи за наводнување за ефикасна употреба на вода).

Идентификувани потреби се:

➤ Во врска со животната средина

Потреба 2.3: Да се зголеми употребата на енергетски култури и да го промовира користењето на обновливите извори на земјоделско ниво и на ниво на обработка како и да ја зголеми севкупната употреба на енергија од обновливи извори на национално ниво;

Потреба 2.4: За да го подобри управувањето со комунален отпад и пристап до комунални услуги за руралното население;

Потреба 2.5: За подобрување на практиките за управување со шумите за да се спречи ризикот од шумски пожари и деградација на шумите и користење на шумската биомаса како обновлива.

➤ Во врска Руралната економија и Квалитет на живот

Потреба 3.1: Да се поддржи развојот на постоечките и новите рурални бизниси за економски развој и вработување; да се развие потенцијалот на руралниот туризам;

Потреба 3.2: Развој на физичката инфраструктура, подобрување на просторот на селата и обезбедување на повеќе услуги и рурално сместување, за развој на туризмот и бизнисот во руралните области и подобрени животни услови во руралните области;

Потреба 3.3: Да се обучат општинските власти за планирање на локалниот развој и имплементација на проекти за активна имплементација на рурални јавни инфраструктурни проекти;

Потреба 3.4: Да се мобилизираат локалните организации кои ги претставуваат потребите и интересите на руралните жители и руралните бизниси активно да учествуваат во планирање на локалниот развој.

2.2. Цели на Мерката Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура

Фокусот на интервенциите од мерката *Инвестиции во Руралната Јавна Инфраструктура* ќе биде ставено на реконструкцијата и изградбата на руралната економска и транспортна инфраструктура и инвестиции во дополнителни неземјоделски активности, подобрување на старосната структура на населението инволвирано во економските активности и обезбедување на општа социјална сигурност на руралното население.

Цели на мерката се:

- да обезбеди инфраструктура потребна за развој на руралните области;
- да придонеси кон подобрување на животните стандарди за руралното население;
- да поддржи јавни инвестиции потребни за постигнување на развојни цели и цели за животна средина;
- да ја зголеми привлечноста на руралните области за локални и надворешни инвеститори.

Таргети на мерката се:

- Број на поддржани проекти (60)
- Број на корисници кои инвестираат во обновливо енергетско производство (5)
- Број на работни места создадени во претежно рурални области (брото) (100)
- Вкупно инвестиција во физичкиот капитал во руралната инфраструктура (12 милиони Евра)

2.3. Апликант подобен за поддршка

Корисници на мерката *Инвестиции во Рурални Јавни Инфраструктури* се:

- Локални административни единици (ЛАУ 1 – Општините) дефинирани према Законот за територијална организација на локалните самоуправи во име на населбите (ЛАУ 2) < 10.000 жители (наведени во Додаток 1 на Упатствата)
- Јавно претпријатие за управување со шуми основано према Законот за јавни претпријатија и регистрирано во Централниот регистар.
- Јавно претпријатие за управување со пасишта основано према Законот за јавни претпријатија и регистрирано во Централниот регистар.

2.4 Општи услови и барања за имплементација на мерката

Барањата за аплицирање за поддршка:

Во случај на **градежни/за реконструкција активности**, апликантите треба да поднесат копии од основните проектни цртежи и заверен предмер и пресметка од овластени архитекти/градежни инженери, наведувајќи ги проценетите трошоци за предвидените работи. Градежните/за реконструкција активности мора да бидат во согласност со специјалните градежни стандарди на Општината во согласност со урбаните и просторните планови и/или со други стандарди прифатливи за Општината во времето кога е донесена одлуката да се додели поддршката, но не покасно од 1 година сметајќи од датата кога апликацијата е поднесена.

За **приватни инвестиции** кои вклучуваат градежни/за реконструкција активности, исплатата може да биде направена на повеќе рати, према изборот на примателот, утврдено во договорот. Во овој случај првата рата ќе биде исплатена по завршувањето на градежните работи или реконструкцијата, а втората рата после инсталирањето на опремата, односно на крајот од инвестицијата.

Во случај на јавни инвестиции према мерката ***Инвестиции во рурална јавна инфраструктура*** имплементирано од **јавен корисник** (општините и јавните претпријатија), бројот на ратите може да биде продолжен до бројот на фазите на изградба, према изборот од страна на јавните корисници, утврдени во договорот.

Пред-финансирањето (т.е. авансните плаќања) на приватните корисници по програмата може да биде обезбедено од националниот придонес во буџетот на оваа програма, во никој случај не треба да се сметаат за трошоци направени за да бидат надоместени од страна на Комисијата. Со тоа правилата, условите и износите на

авансните плаќања (аконтации) ќе бидат утврдени врз основа на националното законодавство.

Пред-финасирањето (т.е. авансните плаќања) од јавните корисници може да биде обезбедено од буџетот на програмата, према правилата и условите за авансно плаќање кое ќе биде дефинирано со *Уредбата за имплементација и распределба на финансиската помош за рурален развој мерка Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура*.

2.5 Финансиски услови и други барања:

Инвестицијата за која корисникот (примателот) има добиено поддршка несмее да биде подложена на суштински измени во рок од 5 години од датата кога последната уплата е добиена. Суштинските измени на инвестиција се оние кои резултираат со:

- престанување или преместување на продуктивната активност кофинансирана надвор од програмската област.
- промена на сопственоста на ставка од инфраструктурата кое му дава на фирмата или јавното тело несоодветна предност; или
- суштинската промена која влијае на неговата природа, целите или условите за имплементација кои ќе резултираат со поткопување на првичните цели.

Во случај на исклучителни ситуации кои можат да влијаат на инвестициите, или виша сила, корисникот мора да ја информира Агенцијата на ИПАРД во рамките на дефинираните временски рокови во Договорот за ко-финансирање.

Корисниците (Примателите) се обврзани да ја **чуваат целокупната сметководствена евиденција најмалку 5 години** по инвестициите како и да соработуваат и да им ги обезбедуваат сите барани податоци до официјални лица на МЗШВ, Агенцијата ИПАРД или Европската Комисија овластени да вршат контрола и ревизија на имплементацијата на проектот како и на Референтот за Национална авторизација/ национален фонд и на Ревизорскиот орган и на други организации и институции на барање од Агенцијата ИПАРД.

Да бидат почитувани националните и ЕУ стандардите

Секој проект мора да биде во согласност со националните минимални стандарди за заштита на животната средина, градежништво, енергија и култура од значење за проектот, пред поднесување на конечното барање за плаќање до Агенцијата ИПАРД.

На крајот од нивната имплементација, инвестициите ќе бидат во согласност со релевантните стандарди на ЕУ во смисла на заштита на животна средина, а во исто време при одлучувањето за распределба на финансиските средства од ИПАРД тие ќе бидат во согласност со релевантните национални минимални стандарди во врска со заштитата на животната средина.

Проценка на влијанието врз животната средина: прелиминарната проценка на проектот изработен од страна на правните лица кои се лиценцирани за вршење на професионална заштита на животната средина ќе бидат поднесени заедно со проектниот/бизнис планот.

Можности за континуитет на инвестиции

Апликантот мора да прикажи можности за континуитет на инвестицијата во смисла на можност апликантот да ја одржува инвестицијата во текот на најмалку пет години кои ќе следат после реализацијата на инвестицијата т.е. откако ќе биде примена последната исплата.

Други општи критериуми за подобност

Инвестицијата мора да биде имплементирана на државен имот (државен или општински имот). Во случај на инвестициони проекти, кои се реализирани на приватен имот што не е во сопственост на апликантот, Законот за експропријација или концесија ќе бидат почитувани пред аплицирање за помош.

- за проекти во врска со земјоделско земјиште, Законот за земјоделско земјиште ќе биде почитуван
- за проекти во врска со шумско земјиште, Законот за шумарство ќе биде почитуван.

2.6 Индикативен финансиски план

Година	Вкупно прифатлив трошок	Јавни трошоци					
		Вкупно		ЕУ придонес		Национален придонес	
		ЕВРА	%	ЕВРА	%	ЕВРА	%
1	2=3+9	3=5+7	4=3/2	5	75%	7	25%
2014	-	-	-	-	-	-	-
2015	-	-	-	-	-	-	-
2016	533.333	533.333	100%	400.000	75%	133.333	25%
2017	1.200.000	1.200.000	100%	900.00	75%	300.000	25%
2018	2.666.667	2.666.667	100%	2.000.000	75%	666.667	25%
2019	3.733.333	3.733.333	100%	2.800.000	75%	933.333	25%
2020	4.000.000	4.000.000	100%	3.000.000	75%	1.000.000	25%
Вкупно	12.133.333	12.133.333	100%	9.100.000	75%	3.033.333	25%

3. Опис на мерката, подобност и критериумите за избор

Руралните области во државата имаат ниска густина на населението, расфрлани населби, ограничени ресурси и достапни финансиски средства, а исто така се особено тешко погодени да се усогласат со правилата на животната средина. Конкурентноста на руралните области во државата се ограничени со неадекватен квалитет и пристап до основната инфраструктура и услуги за економијата и руралното население.

Развојот и подобрувањето на основната инфраструктура е еден од предусловите кои се однесуваат на балансираниот економски развој во руралните средини и подобрување на социо-економските услови за живот на руралното население во земјата. Особено, е значајно развојот на локалната патна инфраструктура во руралните средини вклучувајќи подобрување на пристапните патишта до земјоделското земјиште и подобрување на квалитетот на животот во руралните средини на руралното население.

3.1 Критериум на подобност

1. Апликантот треба да поднесе Апликационен формулар поддржани од комплет потребни документи.
2. Градежни (основни) планови и технички цртежи, вклучително предмер и пресметка изработена со почитување на Законот за градба и други локални градежни стандарди официјално утврдени од Општината, мора да бидат поднесени заедно со апликациониот формулар.
3. Апликантите – општините треба да достават одлука донесена од општинскиот совет за приоритетот на проектот за развој на општината која е во согласност со локалните развојни планови каде е применливо.
4. Апликантите – јавните претпријатија треба да достават одлука донесена од Управниот одбор за усогласеноста на проектот со Годишните планови одобрени од Владата.
5. Апликантите – општините кои имаат намера да инвестираат во населба за која Законот за култура е применлив (културно наследство, итн.) треба да достават одобрение добиено од Министерството за култура и/или од Министерството за Транспорт и врски.
6. Апликантите – општините кои имаат намера да инвестираат во подрачје на населени места за кое Законот за заштита на животната средина е применет (природа, резервати итн.) треба да достават одобрение добиено од Министерството за заштита на животната средина и просторно планирање.
7. Одржување на проектот мора да биде обезбедено од крајниот корисник најмалку 5 години после последната исплата од проектот. Но, трошоците за одржување не се прифатливи за ЕУ ко-финансирање.

Посебни критериуми за подобност

1. Инвестиционите проекти за водоснабдување, канализација и отстранување на цврст отпад треба да биде координирано од локалните јавни претпријатија основани за управување со јавна дејност.
2. Инвестициите за производство на енергија од обновливи енергетски извори се прикладни ако тие се однесуваат на потребите за енергија на прикладните корисници – општината и/или населби.
3. Во случај на инвестиции во пристапни патишта до шумско земјиште, шумата мора да биде класифицирана како висок ризик за шумски пожари и потврдено од Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство.

3.2. Прифатливи трошоци

3.2.1 Вид на прифатливи инвестиции

Поддршката е доделена за инвестиции во физички имот кој води кон подобрување на економски и социјален развој на населените места во руралните средини со помалку од 10.000 жители во смисла на воспоставување и/или подобрување на патиштата на заедницата, локалниот пристап до патиштата од посебно значење за локалната економија, пристап до земјоделско и шумско земјиште, снабдување со енергија, греење, управување со отпад и вода, и обновување на објектите во населбите во руралните средини за обезбедување на социјални услуги.

Поддршката према оваа мерка исто така таргетира инвестиции за подобрување на можностите за рекреација и нивна привлечност, изградба или реновирање на патишта и улиците, јавни пристапни зелени површини, уредување на градини, изградба или реновирање на плоштади, улично осветлување и пешачки зони. Поддршката ќе биде доделена за производство и употреба на енергија од обновливи извори за воспоставување/надградување на централно греење во корист на руралното население, заштитата од поплави и превенција од лизгање на земјиште.

3.2.2. Прифатливи инвестиции

Прифатливите проекти ќе се однесуваат на:

1. Снабдување со енергија и енергетска ефикасност, вклучувајќи:

- Изградба или реконструкција и опремување на постројки за обновлива енергија и јавно дистрибутивни инсталации (био-горива, енергија, греење) од обновливи извори;
- Изградба или рехабилитација на обновливи енергетски инсталации за снабдување

на објектите во сопственост на општината/ или објекти кои се користени за обезбедување на услуги во заедницата (како и за образование и здравство);

- Подобрување на локалните јавни дистрибутивни мрежи за снабдување со енергија/топлина во општинските населби и/или земјоделските области вклучително и пасишта;
- Инвестиции за подобрување на енергетската ефикасност во општината и другите згради користени за обезбедување на услуги во заедницата (како и за образование и здравство);

2. Управување со вода, вклучува:

- Изградба/реконструкција на системот за водоснабдување, инсталации и сродни објекти (на пример, прочистување, филтрирање итн.)
- Изградба/реконструкција на канализационен систем, инсталации и сродни објекти (на пример, третман на отпадна вода) ;

Поддршка за инвестиции за собирање и третман на отпадна вода за населбите > 10.000 население, нема да бидат прифатливи бидејќи тие се поддржани од еколошките активности по ИПА II.

3. Управување со отпад, вклучува:

- Изградба/реконструкција на мали инфраструктури за управување со отпад (пример, депонии и/или пунктови за собирање на отпад итн. према еколошките стандарди);
- Набавка и инсталација на опрема за собирање на отпад (на пример, контањери, превозни приколки и возила);

4. Обновување на селата, вклучува:

- Изградба и реконструкција на јавни зелени површини – паркови и градини, детски игралишта и сродни објекти;
- Изградба и реконструкција на улични мрежи, улични патеки, плоштади, пешачки површини, шеталишта, осветлување и потребната опрема;
- Реконструкција и реновирање на општинските згради за локалната култура, од традиционално и природно значење и/или подобрување на областа на локалната култура, традиционално или природно значење и надворешни објекти, вклучително и уредување на просторот и потребната опрема;
- Реновирање на фасадите на јавни објекти, надворешни објекти, вклучително и израмнување и уредување на надворешни објекти (ако се интегрирани во просторен план во населба и/или према официјалните општински стандарди за архитектура и градежен стил на општинско ниво или ниво на населба);
- Инвестиции за изградба на речните корита за контрола од поплави и управување во рамките на самата населба, вклучително и инфраструктура за заштита од лизгање на земјиште.

5. Патишта, вклучува:

- Изградба/рехабилитација на постоечки општински патишта и мостови (на пример, патишта кои ги поврзуваат населбите со главните патишта, поврзување помеѓу населбите, јавните пристапни патишта до бизниси, фарми, туристички објекти, објекти или надворешни површини од локално културно, традиционално и

природно значење, земјоделско земјиште, шуми итн.) вклучувајќи израмнување и уредување на околината;

- Изградба/рехабилитација на земјоделска и шумска патна мрежа (вклучувајќи премини за превенција од пожар);

6. Услуги на заедницата, вклучува:

- Изградба и реконструкција на локалната пазарна инфраструктура – пазар на фармерите, пазар на занаетчиите итн., и поврзани објекти и опрема;
- Основање на нови или подобрени постоечки центри за културни услуги (како што се културните центри, театри, кина, библиотеки);
- Основање или подобрување на центрите за рекреација, слободно време и спортови (вклучувајќи спортски центри, младински центри итн.)
- Основање или подобрување на центри за социјални услуги – детска заштита (јасли, градинки), грижа за стари лица и лица со инвалидитет (како што се Центрите за дневна грижа) вклучително и специјален превоз.

3.2.3 Прифатливите трошоци ќе бидат ограничени на:

(а) Материјални инвестиции:

- Набавка на градежни материјали и елементи за изградба или реконструкција на објекти и инфраструктура
- Набавка на механизација, машинерија и опрема.
- Набавка на повеќе годишни растенија

(б) Нематеријални инвестиции (поврзани со трошоци под точка а)

- Компјутерски софтвер вклучително и софтверска лиценца
- Инсталација на опрема (со исклучок на мајсторот)
- Услуги за изградба/реконструкција (вклучително и технички надзор)
- Садење дрва, услуги за уредување на просторот

в) Општи трошоци поврзани со трошоците во точка (а) и (б)

- Изработка на техничка документација, градежни планови и придружни студии
- Изработка на бизнис план: пресметка на трошоците, анализи, анализа на пазарот, маркетинг анализи,
- Изработка на еколошка проценка
- Проект менаџмент

д) Трошоци за специфични информации и активности за публицитет на проектно ниво кои се од одговорност на крајните корисници

- Билборди
- Плакети
- Налепници итн.

ДДВ е не прифатлив трошок

	ВАТ може да биде третиран како прифатлив кога не се враќа назад и вистински и сигурно го снесуваат примателите (корисниците). Но оваа интерпретација е сега за сега во спротивност со одредбите од секторскиот договор (член 33(3)(а) за имплементација на пред-пристапните фондови (ИПАРД)
---	---

Трошоците се сметаат за прифатливи кога корисникот ќе добие позитивна одлука од АФПЗРР (Агенција за финансиска поддршка во земјоделието и руралниот развој) со исклучок на трошоците поврзани со подготовката на апликацијата (општи трошоци). Овој вид на трошок е прифатлив од 01.01.2014 наваму.

Попрецизна дефиниција и распределба на прифатливите трошоци ќе биде вклучено во Повикот за аплицирање.

3.3 Критериум за избор

Со цел да биде сигурно дека инвестицијата ги исполнува целите на мерката, на прифатливите проекти ќе им бидат доделени поени према следните приоритети:

Приоритет ќе им биде дадено на проектите поврзани со:

- патишта (50 поени) или
- управување со вода и канализација (45 поени) или
- управување со отпад (40 поени) или
- снабдување со енергија и енергетска ефикасност (35 поени) или
- инвестиции за обновување на целата (30 поени) или
- друго (20 поени)

Под-збир поени: максимум 50 поени

Приоритет ќе им биде дадено на **апликантите:**

- Општина до 10.000 жители према последниот официјален попис на населението (30 поени) или
- Општина до 20.000 жители према последниот официјален попис на населението (20 поени) или
- Општина над 20.000 жители према последниот официјален попис на населението (15 поени) или
- Јавни претпријатија (15 поени)

Под-збир поени: максимум 30 поени

Приоритет ќе им биде дадено за инвестиции лоцирани во:

- планински места (населби наведени во анекс 1 во Упатството) (20 поени) или
- оддалечени места (општински населби лоцирани на далечина поголема од 50 км од центарот на општината) (10 поени)

Под-збир поени: максимум 20 поени

Вкупен збир на поени: 100 поени

Ќе биде употребено бодирање за избор на проекти преку рангирање во случаите кога добиениот баран износ за финансиска поддршка во апликациите е над достапниот финансиски буџет посветен за оваа мерка.

Извештаите на бодираниите проекти ќе бидат употребени за целите за мониторинг на програмата за проценка дали поднесените и одобрените проекти се во согласност со комплетот оперативни цели на оваа Мерка.

3.4 Интензитет на помошта

Вкупните јавни расходи (75% ЕУ фондови + 25% национално ко-финансирање) нема да го надминува плафонот од :

- 100% од вкупните прифатливи трошоци на инвестиции без особина да создаваат значителен нето приход (види член 61 од Регулацијата (ЕУ) бр. 1303/2013 Кохезивниот фонд и регулатива од Советот (ЕК) за укинување

- 50% од вкупните прифатливи расходи за проекти кои создаваат приходи.

За да се добие поддршка по оваа мерка, минималните вкупни прифатливи расходи предложени за инвестициониот проект е 10.000 Евра.

Максималните вкупно прифатливи расходи по инвестиционен проект ќе биде 3.000.000 Евра (ИПАРД Програма 2014-2020 модификација предвидена за промена на максимално вкупно прифатлив расход по инвестиционен проект до 1.000.000 Евра) за проекти на општините и 500.000 Евра за проекти на јавните претпријатија.

Примателите (корисниците) можат да поднесат повеќе проекти по оваа мерка за време на имплементациониот период на програмата, под услов претходните проекти да биле успешно завршени т.е. ја имаат добиено последната исплата.

4. Постапка за доделување на финансиски средства од ИПАРД Програмата 2014 - 2020

Мерката „Инвестиција во Рурална Јавна инфраструктура“ ќе биде имплементирана према внатрешните процедури за управување и контрола воспоставена од Агенцијата ИПАРД (Агенција за финансиска поддршка во земјоделието и руралниот развој). Сите проекти мора да бидат набавени во согласност со правилата за надворешна помош на Комисијата содржана во Финансиската регулација на ЕУ (966/2012). За оваа цел ПРАГ процедурата треба да биде применета од страна на корисникот/примателот за почитување на главните принципи на ЕУ договорот како што се транспарентност, пропорционалност, еднаков третман, недискриминација и сигурно финансиско управување (вредност за парите).

Процесот на добивање на ИПАРД фондови се спроведува во повеќе фази. Некои делови од процедурите ќе бидат имплементирани од корисникот (општините) додека другите ќе бидат спроведени од Агенцијата ИПАРД (АФПЗРР - Агенција за финансиска поддршка во земјоделието и руралниот развој) во блиска соработка со корисниците.

Општиот опис на процедурите и правилата на АФПЗРР во врска со бараната документација се опишани подолу.

4.1. Постапка за подготовка на апликацијата

Фондовите ќе бидат распределени преку Повикот за аплицирање со утврдена и ограничена временска рамка за поднесување на апликации (затворен повик за апликации). Повикот за аплицирање ќе биде објавен во Службен Весник на Република Македонија, во најмалку два дневни весници од кој едниот весник ќе биде на македонски јазик и во еден весник на јазикот кој го зборуваат минимум 20% од граѓаните чии званичен јазик е различен од македонскиот јазик, на веб страната на АФПЗРР и на веб страната на Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство.

Апликантите ќе ги припремат апликационите формулари и соодветната документацијата кои ги дефинираат условите и критериумите за распределба на средствата, крајните рокови, процедури, евиденција, прифатливи и неприфатливи трошоци и методи на остварување и употреба на средствата.

Листата на документи кои треба да бидат доставени ќе бидат објавени на веб страната на АФПЗРР (www.ipardpa.gov.mk).

АПЛИКАЦИОНИОТ ФОРМУЛАР ги содржи следните елементи:

- Назив на апликантот (име на општината);
- Име и презиме на Градоначалникот на општината и лицето одговорно за инвестицијата како и основните контакт информации на апликантот;
- Идентификационен број на апликантот;
- Информации за локацијата на инвестицијата;
- Податоци за банкарската сметка;
- Износи на инвестициските расходи (без ДДВ) вклучително: опис на општите трошоци (направени или предвидени), проценета вредност на јавните набавки, анализа на расходите по прифатлив и неприфатлив дел,
- Дата на поднесување на барањето за плаќање;
- Клаузула за барање на времени плаќања или авансни плаќања (до плафонот на националното ко-финансирање)

Апликантот ќе поднесе комплетен **БИЗНИС ПЛАН** кој ги содржи сите елементи и во формата обезбедена од повикот за аплицирање.

Бизнис планот ќе ги содржи најмалку следните елементи:

- Анализа на пазарот;
- Техничка – технолошка анализа;
- Структура и динамика на вработувањето;
- Оценка на влијанието врз животната средина;

- Економска и финансиска анализа (структура и динамика на инвестицијата, извори на финансирање, предвидување на профитот / загубата итн.)

Доколку инвестицијата е приход што генерира приход, анализата на трошоците (шаблонот ќе биде достапен на веб страната ww.ipardpa.gov.mk) треба да биде позитивна, во однос на годината претставник, за целовременетраење на проектот.

Документите кои ќе бидат поднесени како придружни кон апликацијата за овластување за плаќање (и барањето за плаќање) ќе бидат:

- Оригинал на македонски јазик или копија заведена од нотар;
- Поднесено лично од апликантот или од лице овластено со специјално полномошно заверено од Нотар и
- Ако документацијата е на различен јазик, треба да биде со превод на македонски јазик заверено од овластен преведувач, а ако документот е официјален документ од друга држава, тогаш тоа треба да биде заведено со печат апостил.

Документацијата во врска со јавната набавка (тендерска документација, најдобро рангирана понуда, договори и соодветни документи) ќе бидат на англиски јазик.

Листата на документи кои ќе бидат поднесени како придружни кон Апликациониот формулар:

	Апликационен формулар
	Бизнис план
	Одлука донесена од Советот на општината за приоритет на проектот за развој на општината
	Годишен план
	Тапија за објект/земјиште
	Градежни (основни) планови и технички цртежи
	Општински буџет за тековната година со проекција за наредните две години
	План за изработка на проекти усвоени од страна на Советот на Општината (за општината)
	Одлука донесена од Управниот одбор за усогласеност на проектот со годишните планови одобрени од Владата (за јавните претпријатија)
	Писмо намера издадено од банката кое ќе ги покрива проценетите трошоци на проектот
	Извод од банката за платени општи трошоци или листа на дневни трансакции
	Фактура за општи трошоци и договор за општи трошоци

	Понуди за кој било позиција/ група на позиции од консултантот, со вредност помала од 10.000 евра
	Понуди од различни консултанти за позиции/група на позиции од консултантот кои чинат повеќе од 10.000 евра
	Изјава од апликантот за причините за избор на една понуда
	Ако законот за култура е применет (културно наследство итн.) во населбата каде ќе се одржи, апликантот ќе донеси одобрение од Министерството за Култура и/или од Министерството за транспорт и врски
	Ако законот за заштита на животната средина е применет (природни резервати, итн.) во населени места каде инвестицијата ќе се одржи, апликантот ќе донеси одобрение добиено од Министерство за заштита на животна средина и просторно планирање
	Ако проектот треба да биде имплементиран во шумска област, апликантот треба да достави документ издаден од Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство докажувајќи дека е во согласност со законот за шумарство
	Ако проектот е поврзан со инвестиции во пристапни патишта до шумско земјиште, апликантот ќе поднесе документ издаден и потврден од Министерството за земјоделие, шумарство и водостопанство докажувајќи дека шумата е класифицирана како високо ризична за шумски пожари
	Градежни или други документи кои потврдуваат дека одредена инвестиција може да биде имплементирана (да се изврши) без издавање на градежна дозвола

Апликацијата и придружните документи треба да бидат етикетирани **АПИКАЦИЈА ЗА МЕРКА 301** и да бидат поднесени до следната адреса:

АГЕНЦИЈА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА ЗЕМЈОДЕЛИЕТО И РУРАЛНИОТ РАЗВОЈ
ул. Бул. „Трета Македонска бригада“ бр. 20, Македонија, Зграда на ТАБАК
Блок Ц, 1000 Скопје

	За секоја апликација испратена по ПРЕПОРАЧАНА ПОШТА со нејасна дата и време на прием, АФПЗРР ќе побара од апликантот да обезбеди доказ за датата и времето кога беше испратена апликацијата
---	---

! Превенција на конфликт на интерес

Сите лица, односно менаџери, јавни службеници, членови на одборите за избор, надворешни експерти или било кои други лица кои извршуваат јавни овластувања, кои можат да се најдат во позиција каде се случува конфликт на интерес, ќе бидат исклучени од соодветните процедури поврзани со имплементација на Мерката.

Конфликт на интерес се случува кога е загрозено непристрасното и објективното извршување на функциите и процедурите на договорниот орган (т.е. АФПЗРР, општините или јавните претпријатија),

- или придржувањето кон принципите на конкуренција,
- не-дискриминација против или еднаквост на третманот на апликантите, примателите (корисниците), понудувачите и изведувачите,

заради причини кои вклучуваат семејни, интереси, емоционален живот, политички, национални или територијални/регионални склоности, економски интерес или било кои други споделени интереси со апликантот или примателот на ЕУ финансираните програми или понудувачи во сродство и изведувачи исто така.

Лица со „Семејни врски“ се членови на истото семејство, односно сопруг и сопруга, родител и дете, брат и сестра, исто така полу-крвно сродство, баба или дедо и внуци, чичко, тетка, и внук или внука, родители на сопрузите, зет или снаа, шура, свеска (јатрва).

„Работни односи т.е. управување со правните лица“ се истите лица кои се појавуваат како одговорни лица или вработени во два субјекти, или еден од нив директно го контролира другиот, или заедно се директно или индиректно контролирани од трето лице, или заедно тие го контролираат третото лице директно или индиректно.

! АФПЗРР нема да одобри инвестиција или да изврши плаќање на примателот во врска со ова инвестиција во случај кога ќе бидат утврдени судири на интереси од страна на АФПЗРР или други компетентни служби за време на јавната набавка спроведена од примателот и овој судир на интерес е релевантно за повеќе од 30% од прифатливите раходи на проектот.

	Појавата на судир на интереси и основи за исклучување се обработуваат по принципот од случај до случај.
---	---

4.2. Постапка за одобрување на апликацијата

Откако ќе биде примена апликацијата, АФПЗРР ќе започни со внатрешната постапка.

Шемата подолу го прикажува целиот процес во АФПЗРР од одобрувањето на поднесената апликација на корисникот до одлучувањето за распределба на финансиските средства и склучувањето на Договорот на ИПАРД со примателот.

АФПЗРР може да побара од апликантот да дополни или да ја појасни поднесената апликација или да обезбеди дополнителни информации по службен пат од релевантните институции или од апликантот за време на процедурата за одобрување на проектот или за време на процедурата за одобрување на барањето за исплата на финансиската помош.

- основна подобност	- рангирање	- други фондови
- комплетност	- комплетност	- главна книга на должниците
- позитивно	- позитивно	- позитивно
- пред-договор	- одлука за распределба	
- јавна набавка	- жалба	

- контрола на лице место - ИПАРД Договор
- позитивно - реализација

Сектор за одобрување на проектот

- основна подобност
- комплетност
- усогласеност

Единица за јавна набавка

- комплетност
- подобност

Договор за имплементација

Основна подобност: Прво, потврдата за прием, АФПЗРР ќе провери дали апликациите беа поднесени во рокот што беше утврден во Повикот за аплицирање. Сите ненавремени апликации нема да бидат земени во предвид и ќе бидат одбиени.

За време на обработката на апликациите за финансиска помош, АФПЗРР врши административна проверка и проверка на лице место. Административната контрола се состои од: комплетност, подобност и проверка за усогласеност на апликацијата за финансиска помош и поднесената документација.

Комплетност: проверка на испораката и валидност на документите наведени во Апликацијата за финансиска помош.

☞	Во случај документацијата да не е комплетна или да е нејасна, АФПЗРР ќе побара од апликантот да ја дополни или појасни апликацијата во рок од 15 работни денови. Апликантот може да побара дополнително уште 10 работни денови.
---	---

Рангирање на апликациите

Откако ќе се провери комплетноста и подобноста на навремено поднесените апликации АФПЗРР ќе изврши рангирање према доделените критериуми за бодирање:

Критериум	Максимален број на поени
Приоритет ќе биде дадено на проекти во врска со	50
патишта	50
управување со води и канализација	45
управување со отпад	40
снабдување со енергија и енергетска ефикасност	35
инвестиции за обновување на селата	30
друго	20
Приоритет ќе биде дадено на апликантите	30
Општина со до 10.000 жители према последниот официјален попис	30
Општина со до 20.000 жители према последниот официјален попис	20

Општина над 20.000 жители према последниот официјален попис	15
Јавни претпријатија	15
Приоритет ќе биде дадено на инвестиции лоцирани во	20
Планински области	20
Оддалечени области	20
ВКУПЕН ИЗНОС НА ПОЕНИ	100

АФПЗРР може да дефинира дополнителни критериуми за ситуациите каде два или повеќе апликанти се стекнале со ист број на поени. Кога два или повеќе апликанти сеуште имаат ист број на поени АФПЗРР ќе преземи постапка со извлекување т.е. постапка по случаен избор (лотарија).

Проверката за усогласеност (подобност) ја утврдува усогласеноста со условите и критериумите барани за распределба на финансиската помош.

	Во текот на обработката на апликациите, АФПЗРР ќе им постави прашања на апликантите колку што е потребно за појаснување и утврдување на фактичката ситуација.
---	---

Ако вкупниот износ на финансиската помош побарана од рангираните апликанти е повисока од достапните финансиски средства; АФПЗРР ќе го потпиши Пред-Договорот со прво-рангираните апликанти (кратка листа) чија побарана сума е еквивалентна на достапните финансиски средства.

ПРЕД-ДОГОВОР

Ако апликацијата е подобна врз основа на извршената проверка, АФПЗРР изготвува „Писмо известување за одобрување на апликацијата“. Одобрението е лимитирано на износот од планираните трошоци кои беа утврдени дека се прифатливи за време на проверката за подобност. Примателот/апликантот и АФСРАД ќе склучат пред-договор за спроведување на инвестицијата при тоа дефинирајќи ги правата и обврските на договорните страни.

Пред-договорот ќе ги содржи следните елементи:

- наслов и вид на одобрена инвестиција;
- максимален горен лимит на вкупно прифатливи трошоци и максимален горен лимит на финансиски средства наменети за финансиската помош за оваа инвестиција;
- клаузула за обврските на примателот/апликантот за одржување на инвестицискиот план непроменет во текот на понатамошната постапка за административни и јавни набавки;
- краен рок за поднесување на тендерска документација во согласност со правилата на ПРАГ (Практичен водич за постапките за договорните процедури за надворешни активности на ЕУ).

	Документацијата за јавни набавки ќе биде проверена према правилата на ПРАГ(Практичен водич за постапките за договорните процедури за надворешни активности на ЕУ)
---	---

4.3 Постпка за јавни набавки⁹

Откако ќе биде одобрена апликацијата и склучен пред-договорот, апликантот/општината поднесува до АФПЗРР Нацрт тендерска документација.

	Документацијата за јавни набавки ќе биде проверена према правилата на ПРАГ (Практичен водич за постапките за договорните процедури за надворешни активности на ЕУ)
---	--

АФПЗРР нема да одобри нацрт тендерска документација предложена од приметел/апликант и ќе одбие распределба на финансиска помош ако предложената нацрт тендерска документација не се усогласува со принципите на правилата на ПРАГ и одредбите на пред-договорот за имплементација на Проектот.

⁹ Сумирано од Европската Комисија за Набавки и Грантови за надворешни активности на ЕУ – Практичен Водич, верзија април 2014 (ПРАГ) и правилата на ПРАГ наспроти Македонскиот Закон за анализа на јавни набавки изработен од Винко Јукич, Виш Специјалист за набавки за ПРАГ правила, Македонија

По одобрението на тендерската документација од страна на АФПЗРР, примателот/корисникот може да започне со процедурите за јавна набавка према правилата на ПРАГ.

ПРАГ обезбедува комплет строги правила кои гарантираат дека „...се избрани соодветно квалификувани изведувачи и корисници на грант без пристрасност и дека најдобрата вредност за парите или надобрата цена е добиена, со целосна транспарентност соодветна на употребата на јавните фондови“. Правилата на ПРАГ ги обезбедуваат основните принципи на исправна јавна набавка:

- ➔ Транспарентност од секој аспект на процесот на набавки;
- ➔ Еднаков третман и без дискриминација на сите понудувачи; и
- ➔ Најдобра вредност за парите или технички компатибилни стоки со најдобра цена како резултат на овој процес.

	ПРАГ правилата и обрасците се објавени на веб страната на АФПЗРР www.ipardpa.gov.mk , но препорачливо е да се провери последната валидна верзија на веб страната на Европската Комисија http://ec.europa.eu/europeaid/prag/ .
---	---

★ На веб страната на Европската комисија има нова ПРАГ верзија со дата 15.07.2015 год.

	За секоја одлука донесена према правилата на ПРАГ, за секој документ изработен или потпишан, специјалистот за набавки и членовите на комисијата за проценка (со право на глас или без право на глас) треба да се запрашат само едно прашање: „Што би рекол ревизорот за ова?“, и треба да постапат према одговорот до кој ќе дојдат.
---	--

Македонскиот Закон за јавни набавки генерално ги следи истите правила за набавка. Но, тој додава и некои дополнителни карактеристики кои во практичните односи ги менуваат основите на принципите на набавка.

Зошто правила на ПРАГ?

Према новата генерална Финансиска Регулација на ЕУ (Регулација 966/2012) пред-пристапната помош е рedefинирана од 01/01/2014 натаму, како индиректен модел на управување со последователна контрола. Пред 2014 год., употребата на ПРАГ Правилата не беше барано за државите кандидати.

Откако процедурата за набавки е водена во детали по сите потребни шаблони и обрасци, ПРАГ правилата имаат одредени предности.

Ако се следат правилата ПРАГ и шаблоните бидат правилно пополнети, подоцна нема да има недостатоци во постапката за јавна набавка, кога може да биде извршена последователна контрола од страна на ревизорските органи, како и од Европските институции (Комисија и Суд на Ревизори).

ПРАГ следи строги структури во текот на сите фази на процесот на набавка, започнувајќи со изготвувањето на тендерската документација, продолжувајќи со процесот на селекција и известување за доделување, и завршување со имплементација

на договорот. Во исто време, ПРАГ инсистира на одредени одредби кои овозможуваат правичност и транспарентност на процесот.

Главните одредби на ПРАГ се како што следува:

- **Правило на националноста и правило на потекло:** Секој финансиски инструмент има свој сет на држави подобни за учество. Ова се однесува на правните лица кои учествуваат и на понудените набавки и материјали употребени за имплементација на договорите. Целосна листа на подобни држави е обезбедена во Додатокот А2Б1 од ПРАГ.

- **Критериуми на исклучување:** Секторот 2.3.3 од ПРАГ наведува повеќе административни, финансиски и законски критериуми кои се задолжителни за сите понудувачи. Некои процедури бараат писмен доказ дека тие критериуми се исполнети, а други процедури бараат само изјава потпишана од правното лице. Оваа изјава е составен дел на тендерскиот образец.

- **Административни и финансиски казни:** кандидатите, понудувачите и апликантите кои направиле лажна изјава, значителни грешки, направиле неправилности или измама, можат да бидат исклучени од учество во сите набавки и повици за предлог процедури финансирани од ЕУ максимум 5 години од датата кога прекршокот е утврден, по контрадикторна постапка со изведувачот или корисникот. Тој период може да биде продолжен до 10 години во случај на повторување на прекршокот во рокот од 5 години од тој датум. ПРАГ исто така превидува финансиски казни за одредени неправилности, измами или лажни изјави.

- **Прегледност:** ПРАГ инсистира на прегледност на финансирањата и ко-финансирање од ЕУ. Со цел да се постигне ова, ЕУ има издадено барања и упатства за визуелни материјали како што се презентации, покани, спомен плакети и потписи, со детали за големината, содржината и дизајнот.

Во прилог на главните одредби, ПРАГ ги вклучува исто така следните важни принципи:

- ❖ Судир на интереси
- ❖ Не-ретроактивно дејство на потпишаниот договор
- ❖ Употреба на стандардна тендерска документација
- ❖ Чување на податоци: документи кои потврдуваат /докажуваат одредени активности за да се обезбеди контрола на книжењето. Сите документи (проектна документација, ПРАГ процедура, имплементација на проектот вклучително мониторинг и надзор) ќе се чуваат за период од најмалку 7 години;
- ❖ Еколошки прашања.

Судир на интереси

Неопходно е постојано да се земе во предвид можноста за конфликт на интереси. Со ограничен број на компании и поединци, постои голема веројатност да се случи некој вид на нарушување на непристрасноста и објективната примена на функциите на договорниот орган или на принципите на конкуренција, недискриминација или еднаков третман на кандидати, понудувачите, апликантите и изведувачите.

ПРАГ инсистира на тоа дека основи за исклучување базирани на судир на интереси мора да бидат разгледани по сценарио од случај до случај.

На пример: Кога еден член од комисијата за евалуација е бивш вработен кај еден од понудувачите кои учествуваат на тендерот, ова не е доволна причина за овој понудувач да биде дисквалификуван по основ судир на интереси. Посебни факти кои покажуваат дека овој бивш вработен му штети на слободна конкуренција треба да му бидат презентирани на претседателот на комисијата.

Сепак, во моментот кога овој член на комисијата за евалуација стане свесен дека еден од поранешните работници учествува во постапката, тој мора да го извести претседателот и останатите членови на комисијата, а одлуката ќе биде донесена без разлика дали тој останува во комисијата или ќе биде воведен нов член.

Друг потенцијален голем проблем е помош за општините за изработка детален дизајн на проекти. Со скудни внатрешни ресурси, помалите општини највероватно ќе побараат помош од надвор од страна на поединец или компанија за проектирање на инфраструктурен проект. Било какво учеството на ова лице или компанија во идни тендерски процедури треба да се третира како конфликт на интереси и претставува основ за исклучување.

Покрај тоа, посебно внимание треба да биде посветено на сопственоста на понудувачите, со цел да се избегни тендерирање на две или повеќе правни лица со ист целосен или делумен сопственик. Иста сопственост значи конфликт на интереси и води кон исклучување. Единствениот исклучок од ова правило се ситните акционери во акционерските друштва.

ПРАГ предвидува разни казни за случаи на конфликт на интереси, вклучително финансиски казни, откажување на договорот и враќање на износот кој е веќе исплатен.

Понатаму, ЕУ користи Систем на рано предупредување како алатка за отстранување правни лица со лоша репутација за одреден временски период, во зависност од степенот на прекршок.

ПРАГ се построги во справувањето со конфликтите на интереси во однос на македонскиот закон за јавна набавка.

И двата случаи конфликт на интерес и санкција се регулирани многу повеќе во детали, што ги прави полесно да се следат и имплементираат, со предвидени казни и други рестриktivни мерки наменети за превенција на интегритетот на тендерот.

! ПРЕДУПРЕДУВАЊЕ: АФПЗРР има воведено процедури за детектирање ако доставените понуди содржат претходно договорени цени.

ПРАГ е проследена со комплет специјализирани анекси за услуги, набавки, работи и грантови. Исто така постои и комплет на општи анекси. Некои од анексите се шаблони кои ќе бидат користени за време на подготовката на тендерската документација, некои се користат за време на процесот на евалуација, а некои се користат за време на фазата на имплементација на договорот.

ПРАГ исто така ја утврдува структурата на договорот што следи по известувањето за евалуација и награда. Следните документи од типичен договор за работа, по редослед на приоритет се:

- (а) Договор,
- (б) Специјални услови
- (ц) Општи услови
- (д) Техничка спецификација
- (е) Проектна документација (цртежи)
- (ф) Анализа на предмер и пресметка (после аритметичките исправки)
- (г) Тендер со додаток
- (х) било кој друг документ кои сочинуваат дел од Договорот

☞	<p>Објаснување: Редоследот на приоритет игра важна и многу практична улога во фазата на избор и имплементација на договорот. На пример, ако за истата задача има предвидено 30 дена во проектната документација, а 15 дена е предвидено во Техничката спецификација, редоследот на приоритет наведува дека вредноста наведена во Техничката Спецификација ја поништува вредноста во Проектната документација.</p>
---	--

Подизведување

ПРАГ наведува дека секој подизведувач кој покрива 10 проценти од севкупната вредност на договорот, треба да биде наведено во тендерот. Во овој случај, подизведувачот треба да ја поднеси истата документација за подизведувач како онаа што е побарана за понудувачот или членовите на конзорциумот.

ПРАГ и Македонскиот Закон за Јавни набавки инсистираат ако за време на имплементацијата на проектот, изведувачот одлучи да го замени подизведувачот наведен во понудата, потребно е писмено одобрение од Договорниот орган (АФПЗРР) Агенција за финансиска поддршка во земјоделието и руралниот развој.

Јазичен услов

Кога се користат правилата на ПРАГ англискиот јазик е официјален јазик. Сите документи (листа на шаблони) како и процесот на евалуација и имплементација на договорот треба да бидат спроведени и забележани на англиски јазик.

✎ Англискиот јазик може да биде еден од „тесните грла“ на целиот процес ПРАГ, и потенцијален генератор на проблеми. Праксата покажува дека во повеќето случаи нивото на познавање на техничкиот англиски јазик во општините е далеку од оној што е потребен за изработка на тендерската документација со детален дизајн. Покрај тоа, на секоја општина ќе и требаат дополнително пет луѓе за комисијата за евалуација, со работно познавање на англискиот јазик и одредено ниво на техничко знаење, бидејќи иако комуникацијата меѓу членовите на комисијата може биде на локален јазик, писмените излезни податоци (резултати) потребно е да ги следат англиските шаблони утврдени од ПРАГ.

✎ Ситуацијата не е поразлична и со потенцијалните понудувачи. Повеќето од нив ќе бидат мали до средно големи претпријатија, со искуство само на домашен пазар, каде непостојат или се многу ограничени барањата за познавање на англискиот јазик. Тие ќе се соочат со сет на јасни но сепак комплицирани форми, што може да доведе до одлука да не се учествува.

	Биро за ПОМОШ за ПРАГ процедурата (ЕУ делегација) и обуките (АФПЗРР и МАФВЕ - Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство – Управен орган), обуки исто така за градежните фирми.
---	---

	<p>Со цел да се избегни ова, преведувачи со техничко познавање на англискиот јазик треба да бидат достапни за општините, за превод на главните документи на тендерската документација, со технички спецификации, предмер и пресметка и цртежи кои се минимален број на документи кои треба да бидат преведени и објавени двојазично, со одредување на македонскиот јазик како јазик кој ќе преовладува за тие четири документи.</p> <p>Во рамките на TWL проектот, инструкциите за корисниците се изработени со неформален превод на главните карактеристики за тендерскиот формулар кои треба да бидат вклучени кон тендерската документација, за полесна навигација како да ги пополнат документите / шаблоните (обрасците).</p>
---	---

Кога станува збор за македонскиот Закон за јавни набавки, сите документи се на македонски јазик, освен огласот објавен во Службениот весник на ЕУ, и во ислучителни случаи некоја техничка документација која подобро е објаснета на англиски јазик.

Кога се користат правилата на ПРАГ англискиот јазик е официјален јазик. Сите документи (листа на шаблони) како и процесот на евалуација и имплементација на договорот треба да бидат спроведени и забележани на англиски јазик. Правилата на ПРАГ вклучува прилагодени документи, како што се предмер и пресметка, технички спецификации и цртежи.

1. Англискиот јазик може да биде еден од тесните грла на целиот процес ПРАГ, и потенцијален генератор на проблеми. Праксата покажува дека во повеќето случаи нивото на познавање на техничкиот англиски јазик во општините е далеку од оној што е потребен за изработка на тендерската документација со детален дизајн. Покрај тоа, на секоја општина ќе и требаат дополнително пет луѓе за комисијата за евалуација, со работно познавање на англискиот јазик и одредено ниво на техничко знаење, бидејќи иако комуникацијата меѓу членовите на комисијата може биде на локален јазик, писмените излезни податоци (резултати) потребно е да ги следат англиските шаблони утврдени од ПРАГ.

2. Англискиот јазик: Ситуацијата не е поразлична и со потенцијалните понудувачи. Се очекува повеќето од нив да бидат мали до средно големи претпријатија, со искуство само на домашен пазар, каде непостојат или се многу ограничени барањата за познавање на англискиот јазик. Тие ќе се соочат со комплет јасни, но сепак комплицирани форми, што може да доведе да се одлучи да не се учествува.

	Со цел да се избегнат јазичните проблеми – искористи ги предностите на Бирото за Помош за ПРАГ процедурите што е предвидено да биде воспоставено од ЕУ Делегацијата, како и обуките и работилниците (кои ќе бидат организирани од АФПЗРР и Министерство за земјоделие, шумарство и водостопанство – Управниот орган). Обуките се исто така потребни за градежните компании.
---	---

	Со цел да се избегнат јазичните проблеми, преведувачите со техничко познавање на англискиот јазик треба да бидат достапни за општините за превод на главните документи на тендерската документација со технички спецификации.
---	--

✎ Во рамките на TWL проектот, инструкциите за корисниците се изработени со неформален превод на главните карактеристики на тендерските формулари и шаблони кои треба да бидат вклучени кон тендерската документација. Целта на инструкциите е исклучиво да ги насочува корисниците/општините како да ги пополнат документите/шаблоните (обрасците).

Објава на јавна набавка

Преглед на важечките стандардни процедури почитувајќи го прагот и проценетата вредност на работите:

Проценета вредност	Процедура
Над 5.000.000,00 Евра	Меѓународна отворена тендерска процедура, или Меѓународна ограничена тендерска процедура
помалку од 5.000.000,00 Евра но повеќе од 300.000,00 Евра	Локална отворена тендерска процедура
Помалку од 300.000,00 Евра, но не повеќе од 20.000,00 Евра	Конкурентна постапка со преговарање
Помалку од 20.000,00 Евра	Една понуда, или директно фактурирање за износите под 2.500,00 Евра

Примателот/Барателот ќе поднеси до АФПЗРР документација за објавување на јавната набавка (оглас) да биде објавен на интернет страницата на EuropeAID.

АФСАРД ќе објави документација за јавна набавка (оглас) на интернет страницата на EuropeAID во согласност со нејзините внатрешни процедури.

Примателот/барателот ќе поднеси до АФПЗРР предлог одговори на прашањата во врска со јавната набавка, корекции и предлог од комисијата за проценка.

АФПЗРР нема да одобри предлог одговори на прашањата во врска со јавната набавка, корекциите и предлогот од комисијата за проценка предложено од страна на примателот/барателот, и ќе ја одбие распределбата на финансиската помош ако наведените документи не се усогласени со правилата и принципите на ПРАГ правилата и одредбите на Пред-договорот за имплементација на проектот.

Видови на процедува за јавни набавки предвидени за мерката инвестиции во Руралната Јавна Инфраструктура.

Општините/крајниот корисник ќе користат два вида на процедури за оваа мерка, а тие се: Локални отворени процедури и Конкурентна постапка со преговарање.

Локална отворена тендерска постапка за работни тендери е објаснето во детали под Секцијата 5.5. од ПРАГ. Ги опфаќа сите тендери со проценета вредност помеѓу 300.000,00 Евра и 5.000.000,00 Евра. Огласот треба да биде објавен локално, истовремено на веб страната и во локалните новини. Како и секоја друга процедура, треба да има Комисија за проценка која ќе се состои од непарен број на членови со право на глас (најмалку 3), еден претседател и еден секретар, и два членови на комисијата без право на глас. На крајот од процесот на евалуација на тендерот, комисијата за проценка може да одлучи да го додели договорот на еден од понудувачите, да ја откаже процедурата или во одредени случаеви, да иницира преговори со еден или повеќе понудувачи кои ги исполнуваат условите.

Конкурентна постапка со преговарање – за работни тендери е објаснета во детали во Секцијата 5.6. од ПРАГ. Ги опфаќа сите тендери со проценета вредност под 300.000,00 Евра. Нема потреба од објавување на оглас. Се пуштаат покани на најмалку три понудувачи кои исполнуваат одредени квалификациони критериуми. Составот и работата на комисијата за евалуација е многу слична на било која друга процедура.

ПРАГ предвидува **Едно тендерска процедура** за понуди со проценета вредност под 20.000,00 Евра. Тоа дозволува покана само на еден понудувач, како и употреба на поедноставна тендерска документација, со неколку документи за договорниот орган и за понудувачот.

Треба да биде забележано дека никакво вештачко делење на компонентите од работа не е дозволено со цел да се избегне бараната постапка

	Во случај корисникот/општината да нема капацитет да изврши јавна набавка према правилата на ПРАГ кои се применуваат за оваа мерка, процедурата за јавна набавка ќе биде водена од Бирото за помош кое е предвидено да биде воспоставено од Европската делегација.
---	--

Главни чекори на процедурата на ПРАГ и контроли вршени од АФПЗРР

Корисникот може да започни со процедурата на ПРАГ откако АФПЗРР и корисникот/општината склучат Договор за имплементација. АФПЗРР веќе ги препроведува тендерските документации. На крајот од целиот процес (примателот и АФПЗРР), се потпишува ИПАРД договорот меѓу АФПЗРР и Примателот.

слика – шема

- ➔ Објавување на тендер
- ➔ Критериуми за избор и доделување
- ➔ Дополнителни информации за време на процедурата
- ➔ Комисија за проценка
- ➔ Процес на проценка (понуди)
- ➔ Избор на изведувач
- ➔ Доделување на договор

Примателот/корисникот ќе дозволи набљудувачите на АФПЗРР да ја мониторираат работата на комисијата за проценка за време на процедурите за јавни набавки во согласност со правилата на ПРАГ. АФПЗРР ќе ја одбие распределбата (доделувањето) на финансиската поддршка, ако примателот / барателот не ги дозволува и не ги обезбедува активностите на следење во согласност со правилата на ПРАГ и одредбите на Пред-договорот за спроведување на проектот.

	Искуство на комисијата за евалуација е многу значајно за периодот на донесување на одлуки. Македонското национално законодавство и ПРАГ следат различни правила на евалуација. Претходно учество во локална тендерска постапка е главен бенефит за потенцијалните членови на комисијата за проценка према ПРАГ.
---	---

Пред потпишувањето на Договорот за јавна набавка со најдобро рангираниот понудувач, примателот/корисникот ќе добијат одобрение од АФПЗРР од предложената најдобро рангирана понуда со цел проектот/инвестицијата да биде финансирана од Мерката.

АФПЗРР нема да ја одобри најдобро рангираната понуда предложена од примателот/барателот и ќе го одбие доделувањето на финансиската помош ако најдобро рангираната понуда и поврзаната процедура не се усогласени со правилата и принципите на правилата на ПРАГ и одредбите на Пред-договорот за имплементација на проектот.

	Квалитет на техничката документација и дизајн – како општо правило, подобра техничка документација значи помалку проблеми во тендерирањето и во фазите на имплементацијата. Покрај тоа, јасна и недвомислена техничка документација штеди време за понудувачите и за комисијата за евалуација.
---	--

4.4. Доделување на Финансиска помош и склучување договор

Финансиската помош ќе биде доделена на сите комплетни, навремени и подобни апликации за инвестиции, кои:

- се во согласност со сите услови (Уредба, ИПАРД II Програма и други законски услови) и
- за кое беше издадено Одобрение од проектот и беше потпишан Пред-договор за имплементација на Проект и
- јавна набавка за имплементација на инвестицијата беше извршена во согласност со правилата на ПРАГ и
- други обврски доделени на примателот/корисникот со пред-договорот беа почитувани.

Износот на финансиската помош одобрена на корисникот/примателот ќе биде пресметана врз основа на трошоците на инвестицијата одобрена како прикладна и потврдена во однос на соодветните референтни цени (база на податоци на стандардна единица трошок или база на податоци на референтна цена). Кога референтните цени не се достапни или соодветени, АФПЗРР ќе изврши истражување на пазарот и ќе обезбеди информации и професионално мислење од релевантни институции или од професионалци.

! Финансиската помош ќе биде одобрена само за **РАЗУМНИ ТРОШОЦИ**.

! Во случај на повреда на било кои од обврските утврдени во Договорот, примачот ќе ја надомести финансиската помош што ја доби од АФПЗРР за целите на инвестицијата.

Откако ќе биде издадена Одлука за доделување (распределба) на финансиска помош, АФПЗРР ќе потпише ИПАРД Договор за финансиска помош со примачот/корисникот.

	Никакви активности во врска со инвестицијата нема да бидат направени пред да влезе во сила ИПАРД Договорот за финансиска помош, со исклучок на подготвителните работи и општите трошоци.
---	--

Подготвителни работи се сметаат активностите за подготовка на техничка и технолошка документација, економска документација, активности во врска со недвижен имот каде што инвестицијата треба да биде лоцирана, барањето за одобрение за градење и сродни активности.

ИПАРД Договорот вклучува стандардни елементи како што се:

- ➔ крајни рокови за завршување на проектот и поднесување на барање за исплата и, ако е потребно, за дополнение на ИПАРД Договорот
- ➔ клаузула за пред-финансирање или плаќање на рати
- ➔ горен лимит на вкупно прифатлив трошок
- ➔ редовно известување до АФПЗРР
- ➔ навремено информирање на АФПЗРР за „скриени работи“

Некои други услови се опишани во детали во Поглавјето 4.7 контрола на лице место и Поглавјето 5 (обврски и права).

4.5. Постапување по претставки

Има два аспекти за обработка на претставки: еден за време на фазата на избор при јавна набавка, а другата за време на фазата на имплементација на ИПАРД Договорот.

За време на **фазата на избор**, Македонскиот Законот за јавни набавки вели дека Државната комисија по жалби за јавни набавки е првостепен суд за жалби и приговори во процесот на јавни набавки. Ова е стручно тело кое се состои од претходно определен број на членови кои имаат претходно искуство во јавните набавки.

Управниот суд е второстепен за жалби, за компаниите кои не се задоволни со одлуката на Државната Комисија по жалби за јавни набавки. Временскиот период за започнување на постапка во втор степен е 30 дена од приемот на одлуката од Државата Комисија по жалби за јавни набавки.

Треба да биде забележано дека пополнувањето на жалбата бара одреден надомест, врз основа на износот на финансиската понуда на понудувачот.

ПРАГ има различен пристап кон жалбите и поплаките во врска со процесот за јавни набавки. Секцијата 2.4.15., правни лекови, наведува дека Договорниот орган е првостепен за приговорите во врска со тендерскиот процес. Договорниот орган има 15 дена да одговори на приговорот.

ПРАГ дозволува национално правосудство како второстепен за приговорите во ова фаза. Ова треба да биде посебно наведено во тендерската документација, заедно со забелешка дека под никакви околности првостепеното не може да се избегни.

Кога станува збор за спорови кои можат да произлезат за време на **фазата на имплементација на договорот**, ПРАГ е многу специфичен со процедурата која треба да биде следена, као што е наведено во Секцијата 68 од Општите Услови за работните договори. Овој член обезбедува конкретни временски рамки за секој од чекорите, нудејќи ја помошта на ЕУ во решавање на спорите, дури и кога ЕУ не е страна во спорот. ПРАГ дозволува национална судска надлежност во случај ако не успее арбитражата, кога ова е посебно наведено во Специјалните Услови на Договорот.

Во случај на законодавство на Република Македонија, Управниот суд е надлежен за каков било спор за време на фазата на имплементација на договорот.

Комплетот на шаблони за набавки треба да содржи претходно вметната надлежност на македонските судови во соодветната документација ПРАГ, со цел да се избегни секаква конфузија и недоразбирање штом се случи тендерирањето. Ова е лесна задача за искусен специјалист за набавки, кој треба го направи ова прилагодување на неколку документи.

4.6 Имплементација на проектот

Имплементација на инвестицијата може да започне само кога ИПАРД Договорот е заведен и потпишан од примателот.

Пред потпишувањето на договорот, на корисникот на ИПАРД не му е дозволено да спроведува било каква активност поврзана со имплементацијата на проектот, освен подготвителната работа (изработка на технолошка и техничка документација, изработка на економска документација, стекнување на сопственост на недвижен имот на кој, инвестицијата ќе се врши, добивање на градежни дозволи и сродни активности), и активностите содржани во генералните трошоци (набавка на студии, бизнис планови, дозволи итн.)

Во случај АФПЗРР да утврди дека примачот има започнато некои активности после оние кои се однесуваат на подготвителната работа и општите трошоци, АФПЗРР ќе ја одбие апликацијата.

Кога ИПАРД Договорот ќе стапи во сила, примачот не сме ништо да промени од проектот. Ако одредени промени треба да бидат направени, примачот треба да бара одобрение од АФПЗРР. Апликацијата треба да обезбеди соодветно објаснување за промената како и придружните документи во врска со предметните промени. Само после добивањето на писменото одобрение на АФПЗРР, примачот може да изврши промена.

Надзор на проектот

ПРАГ исто така предвидува надзор за сите видови на работни договори. Македонскиот Закон за градба бара независен надзор за работните активности.

	Нема потреба за дополнителни договори за надзор, освен кога познавањето на англискиот јазик е во прашање.
---	---

ПРАГ регулацијата ги следат истите добри практики, наведувајќи дека секој работен договор према правилата на ПРАГ бара назначен независен надзор. Во вториот случај, ова обично значи посебен договор за услуга со компанија специјализирана за надзор на градба. Но, према локалното законодавство, македонските општини се обврзани да имаат потпишано рамковни договори со надзорните компании за сите градежни активности извршени во општината.

	Сепак, со цел да се постигне повисоко ниво на надзор на работите, Консултантот предлага серија на сесии за обука за назначените компании за надзор, каде основата за склучување на договори и надзор на ПРАГ се опфатени. Обуката треба да вклучува теми како што се изготвување на извештаи, изготвување на времени уверенија за исплата, измени и дополнувања на договорот, административни и странични договори.
---	---

4.7 Барање за исплата

Барањето за исплата ќе биде поднесено од примачот во форма пропишани и утврдени од АФПЗРР, не покасно од крајниот рок за имплементација на инвестицијата наведена во ИПАРД договорот.

Во прилог на барањето за исплата примателот треба да поднеси документи со кое докажува дека инвестицијата е целосно исплатена, особено:

- ➔ оригинални фактури или заверени копии од фактурите за платени материјали, опрема и услуги за проектот;
- ➔ било кој друг доказ за платени материјали, опрема и услуги доколку е применливо;
- ➔ извештај за работата потпишана од примателот;
- ➔ во случај на градежни работи, градежна ситуација, заверена од назначено инспекциско тело и примателот, и сертификат за квалитет ако е утврдено во повикот за апликации/предлози;
- ➔ документација во врска со промени во постапка за јавна набавка настанати по потпишувањето на Договорот за финансиска помош;
- ➔ други документи утврдени од Повикот за аплицирање или поинаку утврдени од АФПЗРР.

	Листа на документи кои го придружуваат барањето за плаќање:
1	Основен сметководствен документ (про-фактури, фактура/и), со кои се докажуваат направените трошоци и целта на плаќањето
2	Детални (дневни) банкарски изводи со кои се докажува плаќањето од страна на корисникот (за домашни плаќања)
3	SWIFT издадено од банка (за меѓународни плаќања)
4	Платни налози (Образец ПП30) за плаќање на фактури (за домашни плаќања)
5	Акредитирање 1450 за плаќање на фактури (за меѓународни плаќања)
6	Копие од Уверение за потекло /ЕУР1/ за инвестициони предмети или копија од увозна фактура заедно со копија од царинска декларација за стоките со износ помалку од 6000 евра
7	Копија од царинска декларација (за увезени стоки)
8	Договор за набавки/градба/обезбедени услуги, дефинирање на средствата, моделите/марки, цени во Евра/МКД со и без ДДВ, заедно со детални технички спецификации
9	Изјави од секој добавувач дека средствата набавени не се од втора рака
10	Копија од градежната книга
11	Копија од дозволата за работа/друг документ во согласност со Законот за градба
12	Записник од инспекторатот за животна средина кој докажува усогласеност со националните стандарди после реализацијата на инвестицијата
13	Документ од Министерството за култура (за проекти имплементирани во населби за кои Законот за Култура е применет)
14	Документ од органот одговорен за енергија (за проекти во врска со производството и дистрибуција на енергијата)

Пред да се изврши плаќањето, АФПЗРР ќе изврши административна контрола (вклучетелно и контрола на јавните набавки) на барањето за плаќањето и контрола на лице место.

АФПЗРР ќе усвои одлука за одобрување (писмо овластување) за финансиска помош земајќи го при тоа во предвид мислењето на надлежното специфично тело за исполнување на стандардите и критериумите кое докажува дека корисникот ги исполнил критериумите утврдени во ИПАРД Договорот.

Примателот може да аплицира за едно пред-финансирање во периодот од два месеци после склучувањето на ИПАРД Договорот. Пред-финансиската исплата нема да изнесува повеќе од националниот удел на одобрената финансиска помош за инвестиции.

Примателот може исто така да аплицира за две времени исплати ако е утврдено во ИПАРД Договорот. Агенцијата може да одобри времени исплати само ако најголем дел од инвестициите на проектот се веќе извршени и платени (повеќе од 50% од прифатливите трошоци утврдени по договорот).

	АФПЗРР ќе ја испита можноста за воведување на исплата на повеќе рати
---	--

4.8 Контрола на лице место

Вработените (контролорите) на АФПЗРР спроведуваат контроли на лице место најмалку три пати: пред одобрување на апликацијата, вклучително и процедурата за јавна набавка, пред плаќањето и во текот на пет години по конечната исплата.

Дополнителни контроли на лице место може да бидат извршени во текот на спроведувањето на инвестициониот проект за работи кои не можат да се контролираат по склучувањето без значителни трошоци (т.н. "скриени работи"). Примателот ќе ги објави овие скриени работи писмено најмалку десет работни дена пред да почнат работите.

АФПЗРР може да спроведи дополнителни контроли ако смета дека е потребно и соодветено.

Инвестициите за кои повеќе од 50% од прифатливите трошоци се платени ќе бидат контролирани најмалку еднаш на 4 години и втор пат за време на петтата година после датата на последната исплата на примателот. Покрај редовните контроли на лице место, контролите може да бидат извршени во било кое време во текот на инвестицијата.

Покрај контролорот, контролите на лице место можат да бидат спроведувани од вработените од внатрешната ревизија на АФПЗРР, официјалните претставници на Националниот фонд, органот за ревизија, ревизорите на Европската Комисија, Европскиот суд на Ревизори и Европската канцеларија за спречување измама (ОЛАФ).

Од примателите, кои се контролираат, се бара да ги подготват сите потребни документи за спроведувањето на контролата на лице место. Во случај ако примателот не дозволува или спречува контрола на лице место или на било кој начин влијае контролорот да изврши правилна и прописна контрола, одлуката за распределба на финансиските средства и барањето за исплата нема да биде одобрено.

Службениците одговорни за контрола на лице место ќе имаа пристап до целата документација во врска со инвестицијата кофинансирана од ИПАРД Фондовите за сите проверки извршени пред потпишувањето на договорот, пред исплатата и за време на петгодишен период после последната исплата на примателот.

За време на контролите на лице место, контролорите можат да ја проверат локацијата на инвестицијата, бизнисот, производните и складишните објекти, апаратите и стоките, како и документите на апликантот/примателот, деловните книги и евиденција на барателот/примателот на ИПАРД фондовите.

Контролорите можат да ги проверат решенијата на техничката документација, договорите и уверенијата на релевантните институции, како и информациите за материјалите користени и работата што е извршена, и банкарските изводи кои ги поседува примателот и лицата поврзани со него.

Контролорите можат да ги проверат информациите од компјутер и текот на производството. Тие можат да ги проверат сите информации во врска со природата, квалитетот и квантитетот на стоките и услугите, деловниот напредок и методите кои се користат за инвестицијата. Контролорите можат да ги известат надлежните органи и да побарат тие да спроведат одредени процедури кои контролорите неможат самите да ги извршат. Тие се одговорни за собирање на податоци и информации од одговорните лица, сведоците, експертите и другите лица ако е ова потребно за точно и соодветно извршување на контролата.

Контролорите можат да контролираат со претходна најава од 48 часа пред да извршат контрола, при тоа внимавајќи претходната најава да не ги нарушуваат целите и намената на контролата на самото место, и да организира состаноци за вршење на контрола со примателот.

Во случај каде барателот/примателот е информиран дека се бара присуството на трети страни (сметководители, надзорни инженери, изведувачот на градежните работи, во зависност од фазата на инвестиција), барателот/примателот е обврзан да го обезбеди нивно присуство.

Кога контролата се врши на повеќе локации и седишта на примателот, а локациите на инвестициите не се на иста локација, контролорите додека ја припремаат контролата можат да го прашат барателот/примателот за податоците за растојанието од овие локации.

Сите физички и правни лица, како и лица кои се поврзани со примателот во контекст на сегашната инвестиција кое е предмет на контрола треба да обезбедат нормални услови за спроведување на контроли на лице место, да ги обезбедат потребните податоци и да обезбедат услов за непречена работа на контролорот.

За време на вршењето на контроли, контролорите треба да покажат документи за идентификација.

5. Права и обврски на корисникот

Со потпишување на пред-договорот со АФПЗРР, корисникот се обврзува да исполни одредени обврски за да стекне права за договорените финансиски средства. Пред-договорот за имплементација на инвестицијата ги дефинира правата и обврските за двете договорни страни (примател/барател и АФПЗРР) во однос на административните, јавните набавки и други постапки.

Ў Кога АФПЗРР ќе утврди дека условите и/или критериумите потребни за добивање на финансиска поддршка беа создадени вештачки, спротивно на опсегот и целите на оваа мерка, никаква финансиска помош нема да биде одобрена.

5.1. Чување на документација

Примателите се обврзани да ја чуваат целокупната документација на проектот од датумот на потпишувањето на договорот и наредните пет години после последната исплата на фин. средства од ИПАРД. Документите ќе бидат цело време достапни за контролата на лице место, на вработените на АФПЗРР, на ревизорите на Органот за ревизија, на претставниците на Европската Комисија како и на Европскиот суд на ревизори и на Европската канцеларија за борба против измами (ОЛАФ).

Примателот е обврзан да ја чува документацијата за јавна набавка (вклучително и кореспонденцијата со давателот / снабдувачот) седум последователни 7 години.

Ў Према македонското законодавство, документацијата ќе се чува 10 (десет) години од датата на последната исплата. Ова е упатство за крајниот рок во случај на судска постапка.

5.2. Промени на инвестициите

Со потпишување на договорот со АФПЗРР, на примателот не му е дозволено да ја промени намената и видот на инвестицијата или да го промени проектот за кој е склучен ИПАРД договорот со АФПЗРР или за кој примателот ја има добиено конечната исплата.

Никакви промени во инвестициите не се дозволени од времето на склучувањето на Договорот за ИПАРД до пет (5) години од денот на конечната исплата.

Ако проектот неможе да биде завршен без одредени промени или ако промените можат да го подобрат проектот, примателот треба да аплицира за промена на ИПАРД договорот.

	Промените може да се однесуваат на крајниот рок за имплементација на проектот, на општите податоци како што се назив и адреса на општината, на името и адресата на банката или агентот/претставникот, или на мали промени на проектот, промени во документите за јавна набавка итн.
---	---

Ако АФПЗРР се согласи со предложените промени, тогаш ќе се склучи Анекс на ИПАРД договорот кој ќе го дефинира пролонгирањето на претходно утврдениот краен рок за имплементација на инвестицијата или поднесувањето на барањето за исплата. Во никој случај не треба овој рок да го надмине периодот од две години од започнувањето на инвестицијата.

Ў Барањето за потпишување на анексот ќе биде предложено доволно рано за да им овозможи на службите на АФПЗРР да вршат контрола на лице место. Кога промената се однесува само на динамиката на имплементација на инвестицијата (промена на крајниот рок за поднесување на барање за исплата), примателот може да аплицира за измена, но не покасно од 30 дена пред крајниот рок за поднесување на барање за исплата.

✎ Кога измената се однесува на промени на значајни елементи на инвестицијата (промена на квалитет /количина на опремата или неговото потекло, квалитет/квантитет на работите/материјалите или нивното потекло, итн.), примателот може да аплицира за промена но не покасно од 90 дена пред крајниот рок за поднесување на барање за исплата.

	Сите трошоци кои ќе произлезат од промените кои не се одобрени од АФПЗРР ќе се сметаат за <u>неприфатливи трошоци</u> . АФПЗРР ќе го <u>прекине</u> ИПАРД договорот ако примателот ја смени инвестицијата без претходно одобрение на АФПЗРР.
---	---

Примателот ќе го потпише и стави печат и ќе го достави анексот до ИПАРД договорот примен во периодот од седум дена по денот на приемот на анексот од АФПЗРР. Покрај ова, примателот ќе достави потпишан и со печат договор со успешниот понудувач до АФПЗРР во период од 45 дена после приемот.

✎ За сите промени во подобрените проекти АФПЗРР може да испрати контролори да спроведат дополнителни контроли на лице место или да побараат дополнителни информации од примателот и/или надзорот/градежните инженери.

5.3 Промени на сопственоста на инвестицијата

Примателот на финансиски средства од ИПРАД неможат да ја променат сопственоста, закупот или изнајмување на инвестицијата или да ја преместат финансираната производна активност по склучувањето на ИПАРД договорот за период од 5 (пет) години од датата на конечната исплата на подршката. Предметот на инвестицијата мора да остане сопственост на примателот за времетраење на договорните обврски.

5.4 Означување на инвестицијата финансирана од ИПАРД Програмата

Инвестицијата на ИПАРД програмата треба да биде јасно обележана со информативни табли, опис на слогот и со знак на ЕУ и Македонија.

Примателот е обврзан да набави соодветни информативни табли и да ги постави на јасно и видливо место.

Информативната табла мора да остане на местото од почетокот на извршувањето инвестицијата до 7 (седум) години откако АФПЗРР го издаде Уверението за завршена инвестиција.

Пример: Панел/Информативна табла за означување на инвестицијата при изградба на пат (пластичен панел, мерки 2,94 x 2,08 м)

<p>ИПАРД ПРОГРАМА 2014-2020 „ЕУ МОЖНОСТИ ЗА МАКЕДОНСКОТО ЗЕМЈОДЕЛИЕ И РУРАЛЕН РАЗВОЈ“</p> <p>ОПРЕМАТА Е КО-ФИНАНСИРАНА ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА</p>	
Дата на започнување	Вкупен износ на проектот
Крајна дата: дд.мм.гг	ЕУ Ко-финансиран износ
	

Информативните табли содржат и соодветен опис на инвестицијата.

✎ Исполнувањето на договорните обврски ќе бидат проверени од контролорите на АФПЗРР за време на контролата на лице место.

5.5 Користење на други фондови

Проектите кофинансирани од ИПАРД Програмата можат исто така да бидат кофинансирани од други извори на јавна помош (национално или меѓународно). Ако предметот на апликацијата е кофинансиран од други извори на јавна помош, АФПЗРР ќе го намали износот на ИПАРД фондовите на таков начин што вкупната јавна помош да не го надмине дефинираниот максимален износ од вкупните јавни фондови (50% или 100%) од вкупно прифатливата инвестиција.

Според тоа, барателот мора да го извести АФПЗРР за сите други извори на финансирање на проектот при аплицирање за ИПАРД тендерот, за да ја овозможи пресметката на максималниот можен удел на поддршка од страна на ИПАРД.

5.6 Мониторинг на инвестицијата

АФПЗРР го следи напредокот на реализација на секоја инвестиција. Ова се прави со цел да се следи дали се почитуваат роковите и условите утврдени во договорот. Примателите се обврзани да испраќаат писма извештаи за напредокот на шаблони кои се достапни на веб страната на АФПЗРР. Бројот на писмата извештаи за напредокот зависи од видот и периодот за реализација на предметната инвестиција. Барателот нема потреба да поднесе извештај за напредокот, само во случаите каде набавката на машините и специјализираната опрема се предмет на инвестицијата. Во случај кога апликантот нема да поднесе извештај за напредокот, тогаш АФПЗРР може да побара контрола на лице место со цел да се надгледува напредокот на инвестицијата.

5.7 Права на примателот

Покрај обврските опишани погоре, примателот ги има следните права:

1. добивање на исплати на фин.средства после успешно завршување на проектот,
2. да побара промени на проектот после потпишувањето на ИПАРД Договорот
3. заштита на неговите права на суд,
4. во случај на долг да го отплати на неколку рати,
5. да потпиши со АФПЗРР судската спогодба што ќе биде договорено за отплата на долгот,
6. да побара однапред исплата до 10% од вкупниот трошок на инвестицијата одобрена од АФПЗРР во случај на вонредни природни катастрофи,
7. да побара документи за идентификација од вработените на АФПЗРР или вработените на Ревизорското тело, Европската комисија и Европскиот суд на ревизори и претставниците на Канцеларијата за борба против измами на ЕУ кои спроведуваат контрола на лице место.

6. Прекин на договорот и враќање на средствата

ИПАРД фондовите се наменски фондови за грант. Но, АФПЗРР можат да го раскинат ИПАРД договорот во неколку случаи ако:

- поддршката не е исплатена на крајните приматели,
- неправилностите не можат да се исправат или не се корегирани во утврдениот рок (примателот не ги почитува одредбите од Уредбата за имплементација и распределба на финансиската поддршка за мерките за рурален развој "Инвестиции во рурална јавна инфраструктура"),
- примателот не го поднеси барањето за исплата во определениот рок,
- примателот ја извести АФПЗРР дека нема да ја имплементира инвестицијата и го откаже ИПАРД договорот или ако АФПЗРР го одби барањето за исплата.

АФПЗРР ќе испрати изјава за прекин на ИПАРД Договорот на последно позната адреса. Изјавата ќе влезе во сила од датата на испраќање по пошта, без разлика дали испораката беше успешна или не.

Во случај примателот да се откаже од инвестицијата или го откаже ИПАРД Договорот, тој напишено ќе го извести АФПЗРР со препорачана пошта, со потврда за прием или лично. Понатаму, ако примателот сака да го прекине Договорот потпишан со изведувачот, тој прво ќе набави одобрение од АФПЗРР. Само по добивањето на одобрение, примателот може да го прекине договорот со изведувачот. Ако примателот го прекине Договорот потпишан со изведувачот без одобрение на АФПЗРР, тогаш АФПЗРР ќе го одбие барањето на примателот за исплата.

Кога примателот постапил спротивно на одредбите од Договорот или ги злоупотребил фондовите кои му беа доделени на било кој друг начин или кога се случи финансиско влијание, односно поддршката е исплатена, а утврдена беше неправилност што не може да се исправи, АФПЗРР ќе го раскине договорот и ќе си ги врати односните финансиски средства. Во случај финансиските средства да не се сеуште платени, АФПЗРР ќе го раскине договорот со примателот.

Во случај кога е откриена неправилност, а може да се коригира, АФПЗРР ќе достави барање за поврат на средствата наведувајќи го износот и рокот. Износот на средствата кои ќе се вратат ќе биде утврдено во зависност од видот и бројот на неправилностите, но нема да надмине 15% од прифатливите и исплатените трошоци.

Ако примателот не успее да се усогласи со барањето за поврат, АФПЗРР ќе издаде барање за поврат на средства за целиот износ на одобрени финансиски средства.

Кога постои сомнеж дека откриениот прекршок е измамнички, АФПЗРР ќе побара од корисникот да го надомести целиот договорен износ за поддршка, ќе го раскини ИПАРД Договорот, и ќе го пријави случајот до надлежните органи со цел да се иницира постапка пред локалниот суд на надлежна јурисдикција.

Во случај АФПЗРР да направи административна грешка, ќе биде издадена одлука за поврат на финансиските средства. Во случај на натплаќање, АФПЗРР ќе побара надоместување на она што е натплатено.

Примателот од кого се бара надомест на фин. средства, може да му испрати до АФПЗРР во рок од 15 дена од приемот на барањето, апликација за поврат на долгот на рати.

7. Контакти и комуникација

Упатствата претставуваат практични инструкции за корисниците/општините во врска со пристапот до мерката „Инвестиција во рурална инфраструктура“ од фазата на планирање. Понатаму, тие се извор на информации за постапките и обврските за време на целиот процес – од Повикот за аплицирање, преку поднесување на апликации, до контроли на лице место, јавна набавка, договарање и исплата на финансиските средства.

Овој водич за корисникот се користи исклучиво како промотивен и информативен материјал. Законска основа за имплементација на мерката на ИПАРД Програмата „Инвестиција во рурална инфраструктура“ е Уредбата за имплементација и доделување на финансиска помош за мерката за рурален развој „Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура“ кој е законски обврзувачки документ.

Во случај да имате прашања во врска со ИПАРД Програмата или ако ви требаат дополнителни информации, Ве молиме да ја контактирате АФПЗРР по телефон или на писмено.

АГЕНЦИЈА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ВО ЗЕМЈОДЕЛИЕТО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ
Бул. „Трета Македонска Бригада“ бр. 20, Зграда Македонија Табак, блок Ц
1000 Скопје

Тел. (02) 3097 450
mail: xxxxx@ipardpa.gov.mk

Анекс I: Листа на локални административни единици прифатливи према „Инвестиции во Рурална Јавна Инфраструктура“

Општината во која се наоѓаат населбите	Листа на населби со < 10.000 жители (ЛАЕ) (према пописот од 2002 год.)
Аеродром	село: Долно Лисиче
Арачиново	села: Арачиново, Грусхино, Мојанци и Орланци
Берово	Град: Берово и села: Будимирци, Владимирово, Двориште, Мачево, Матрашинци, Ратево, Русиново и Смојмирово
Битола	села: Барешани, Бистрица, Братиндол, Брусник, Буково, велушина, Габалавци, Гопеш, Горно Егри, Горно оризари, Граешница, Дихово, Доленци, Долно Егри, Долно оризари, Драгарино, Драгожани, Драгош, Древеник, Ѓавато, Жабени, Злокуќани, Кажани, канино, Карамани, Кишава, Кравари, Крклино, Крменица, Крстоар, Кукуречани, Лавци, Лажец, Лера, Лисолај, Логоварди, Лопатица, Магарево, маловиште, метимир, Меџитлија, Нижеполе, Ново Змирнево, Облаково, Олевени, Оптичари, Орехово, Острец, Поешево, Породин, Рамна, Раштани, Ротино, Свиниште, Секирани, Снегово, Средно Егри, Српци, Старо Змирнево, Стрежево, Ррн, Трново, Цапари, Црнобуки и Црновец.
Богданци	град: Богданци и села: Ѓавато, Селемли и Стојаково
Боговиње	села: Роговиње, Горно Палцхисте, Горно Седларце, Долно Палчиште, Јеловјане, Камењане, Зеровјане, Новаке, Ново Село, Пирок, Ракове, Селце Кеч, Синичане и Урвич.
Босилово	села: Бориево, Босилово, Гечерлија, дрвош, Еднокукево, Иловица, Моноспитово, Петралинци, Радово, Робово, Сарај, Секирник, старо Балдовци, Турново, Хамзали и Штука
Брвеница	села:Блаце, Брвеница, Волковија, Гургурница, Долно Седларце, Милетино, Радиовце, Стенче, теново и Челопек
Бутел	села: Визбегово, Љубанци, Љуботен и Радишани
Валандово	град: Валандово и селата: Ајранли, Аразли, Бајрамбос, Балинци, Баракли, Башали, Башибос, Брајкрвци, Булунтули, Вејсели, Градец, Грчиште, Дедели, Ѓулели, Јосифово, Казандол, Кочули, Марвиници, Пирава, Плавуш, Прстен, Рабово, Собри, Татарли, Терзели, Удово, Чалакли и Честево.
Василево	села: Ангелци, варварица, Василево, Висока Маала, Владиевци, Градошорци, Доброшиници, Дукатино, Едрениково, Кушкулија, Нивичино, Нова Маала, Пиперово, Радичево, Седларци, Сушево, Требичино и Чанаклија
Вевчани	село: Вевчани
Велес	села: Башино село, Белештевица, Бузалково, Ветерско, Горно Каласлари, Горно Оризари,

	Иванковци, Карабуњиште, Кушје, Кумарино, Лугунци, Мамутчево, Новачани, Ново Село, Ораовец, отовица, Раштани, Рлевци, Рудник, Селп, Силвник, Сојаклари, Сопот, Црквино, Чалошево и Џидимирци.
Виница	села: Блатец, Виничка Кршла, Градец, Грљани, Драгобрасhte, Истибања, Јакимово, калиманци, крушево, Лаки, Лески, Пекљани, Трсино и Црн Камен.
Врапчиште	села: Врановци, Врапчиште, Галате, Градец, Горјане, Добри Дол, Гурѓиевиште, Зубовце, Калиште, Ломница, неготино – Полошко, Ново Село, Пожаране, Сенокос и Топлица
Гази Баба	села: Брњарци, Булачани, Гоце Делчев, Идризово, Инџиково, Јурумлери, Раштак, Смиљковци, Страчинци, Црешево и Трубарово
Гевгелија	села: Богданци, Габрово, Давидово, Кованци, Коњско, Моин, Милетково, Миравци, Мрзенци, Негорци, Ново Коњско, Петрово, Прдејци, Серменин, Смоквица и Хума.
Гостивар	
Градско	
Дебар	
Дебарца	
Делчево	
Демир Капија	
Демир Хисар	
Дојран	
Долнени	
Ѓорче Петров	
Желино	
Зелениково	
Зрновци	
Илинден	
Јегуновце	
Кавадарци	
Карбинци	
Карпош	
Кисела Вода	
Кичево	
Конче	
Кочани	
Кратово	
Крива паланка	
Кривогаштани	
Крушево	
Куманово	
Липково	
Лозово	
Маврово и Ростушта	
Македонска Каменица	

Македонски Брод	
Могила	
Неготино	
Новаци	
Ново Село	
Охрид	
Петровец	
Пехчево	
Пласница	
Прилеп	
Пробиштип	
Радовиш	
Ранковце	
Росоман	
Ресен	
Сарај	
Свети Николе	
Сопиште	
Старо Нагоричане	
Студенчани	
Струга	
Струмица	
Теарце	
Тетово	
Центар Жупа	
Чашка	
Чешиново – Облешево	
Чучер Сандево	
Штип	
Шуто Оризари	
Вкупно населби	1745